

Warszawa, dnia 31 marca 200 r.

**Opinia prawna
na temat pytania prawnego Sądu Apelacyjnego w Warszawie V Wydział
Lustracyjny**

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Lustracyjny postanowieniem z dnia 2 lutego 2000 r. na podstawie art. 193 Konstytucji zwrócił się z pytaniem prawnym:

1) dotyczącym zgodności art. 40 ust. 1 i 4 w związku z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (tekst jednolity - Dz. U. z 1999 r. Nr 42, poz. 428, z późniejszymi zmianami - nazywana w dalszej części niniejszej opinii ustawą lustracyjną)) z art. 2, art. 7 i art. 32 ust. 1 Konstytucji, w stosunku do tych osób, które na podstawie art. 29 powołanej ustawy przed jej nowelizacją z dnia 18 czerwca 1998 r. (Dz. U. Nr 131, poz. 860) zrezygnowały z pełnienia funkcji publicznej lub kandydowania na taką funkcję lub zostały z niej odwołane,

2) dotyczącym zgodności art. 22 ust. 2 zdanie 2 ustawy lustracyjnej z art. 2, art. 7 i art. 42 ust. 3 Konstytucji.

W uzasadnieniu powyższych pytań Sąd podnosił, iż w związku ze złożeniem oświadczenia lustracyjnego i rezygnacją z pełnienia funkcji podlegającej lustracji w świetle przepisów ustawy lustracyjnej sprzed nowelizacji z dnia 18 czerwca 1998 r. następowało umorzenie postępowania. Jednocześnie Sąd stwierdza w uzasadnieniu, iż zmiana dokonana w roku 1998 spowodowała obowiązek prowadzenia postępowania lustracyjnego wobec osób, które zrezygnowały z pełnienia funkcji podlegających obowiązkowi lustracyjnemu, co narusza zasadę demokratycznego państwa prawa i zasadę równości wobec prawa.

Jednocześnie Sąd proponuje wprowadzenie do przepisów ustawy norm o charakterze intertemporalnym, które umożliwiłyby umorzenie postępowania wobec takich osób i jednocześnie zlikwidowały pojawiający się problem niezgodności z Konstytucją.

W uzasadnieniu drugiego z zarzutów Sąd podniósł między innymi, iż zgodnie z brzmieniem art. 22 ust. 2 ustawy lustracyjnej w przypadku braku dostatecznych dowodów pozwalających na ocenę prawdziwości oświadczenia Sąd orzeka o umorzeniu postępowania. Jednocześnie na podstawie art. 19 ustawy w postępowaniu lustracyjnym, kasacyjnym oraz w postępowaniu o którym mowa w art. 18 w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

W związku z powyższym w ocenie Sądu w postępowaniu lustracyjnym znaleźć winien zastosowanie przepis art. 5 § 2 K.p.k. , określający zasadę *in dubio pro reo* a także przepis art. 5 § 1 K.p.k., ustanawiający zasadę domniemania niewinności, co w postępowaniu lustracyjnym tłumaczyć należy jako domniemanie uczciwości, czy też prawdziwości złożonego oświadczenia lustracyjnego. Sąd podniósł ponadto, iż w postępowaniu karnym na etapie postępowania sądowego postanowienie o umorzeniu postępowania zapada w przypadku braku podstaw do wniesienia oskarżenia. Tym samym w ocenie sądu zastosowanie innych przepisów K.p.k. winno sprowadzać się w postępowaniu lustracyjnym do wydania przez Sąd orzeczenia stwierdzającego prawdziwość oświadczenia lustracyjnego.

W treści uzasadnienia Sąd podnosi również, iż stosowanie zapisu art. 22ust. 2 ustawy lustracyjnej powoduje, iż przez cały czas obowiązywania ustawy lustracyjnej osoba lustrwana pozostaje pod zarzutem kłamstwa lustracyjnego.

I. Ustosunkowując się do pierwszego z pytań przedstawionych przez Sąd Trybunałowi Konstytucyjnemu w pełni podzielić należy wątpliwości Sądu związane ze

zgodnością art. 40 ust.1 i 3 w zw. z art. 3 ustawy lustracyjnej z wyrażoną w art. 2 Konstytucji zasadą demokratycznego państwa prawnego.

W istocie bowiem nowelizacja ustawy lustracyjnej z 1998 r. spowodowała skreślenie art. 29 ustawy i jednocześnie doprowadziła do zmiany sytuacji prawnej podmiotów, które zgodnie z przepisami ustawy podlegając lustracji, zrezygnowały z pełnienia funkcji, co stwarzało w uprzednim stanie prawnym obowiązek umorzenia postępowania lustracyjnego. Jednocześnie ustawodawca dokonując nowelizacji ustawy w tym zakresie nie wprowadził do postanowień ustawy przepisów międzyczasowych, które miałyby zastosowanie do sytuacji prawnych powstałych przed datą nowelizacji.

Nie budzącym wątpliwości jest fakt, iż norma prawna obowiązuje w określonym czasie. Jednocześnie znajduje ona zastosowanie do tych stosunków czy zdarzeń., które zachodzą od momentu jej wejścia w życie. Z drugiej natomiast strony norma prawna nie ma zastosowania do czynów czy zdarzeń, które zachodzą po utracie przez nią mocy obowiązującej.

Problemy powstają zawsze w sytuacji, gdy następuje zmiana prawa w dziedzinach poprzednio normowanych. Wiążą się one z ustaleniem według jakich przepisów oceniać należy zdarzenia powstałe pod rządami „prawa starego” ale trwających nadal, po wejściu w życie nowych przepisów.

W przedmiotowej sprawie mamy do czynienia dokładnie z taką sytuacją, albowiem ustawodawca dokonując nowelizacji ustawy nie przewidział żadnych norm, które miałyby zastosowanie do stosunków powstałych pod rządami ustawy lustracyjnej obowiązującej w wersji z przed nowelizacji, a jednocześnie takich które istnieją nadal w obowiązującym stanie prawnym.

Uznać należy, iż jest obowiązkiem ustawodawcy w takiej sytuacji określenie jakie normy prawne należy stosować do zdarzeń, czy ich następstw powstałych pod rządami dawnych norm prawnych, które trwają nadal po wejściu w życie nowych przepisów.

W przedmiotowej sprawie ustawodawca dokonując nowelizacji ustawy lustracyjnej nie przewidział takich przepisów, tym samym spowodował sytuację w której jak się wydaje mamy do czynienia z bezpośrednim działaniem nowego prawa. Jednocześnie przyjęcie tego rodzaju rozumowania w stosunku do osób, które w poprzednim stanie prawnym podlegając postępowaniu lustracyjnemu, podjęły decyzję o rezygnacji z pełnienia funkcji co dawało możliwość uniknięcia postępowania lustracyjnego powoduje, iż ich sytuacja prawna uległa zdecydowanej zmianie na niekorzyść. Tym samym nowa regulacja może wpływać na poczucie bezpieczeństwa prawnego tych osób. Nie bez znaczenia jest tu również okoliczność, iż zastosowanie nowych przepisów dla oceny zdarzeń powstałych przed ich wprowadzeniem prowadzi do wniosku, iż w przedmiotowej sprawie mamy do czynienia z naruszeniem zasady *rex retro non agit*.

Tym samym w ocenie autora niniejszej opinii w przypadku pierwszego z pytań podzielić należy wątpliwości Sądu co do zgodności przepisu art. 40 ust. 1 i 4 w zw. z art. 3 ustawy lustracyjnej z przepisem art. 2 Konstytucji, wyrażającym zasadę demokratycznego państwa prawa.

II. W kwestii drugiego z pytań przedstawionych Trybunałowi Konstytucyjnemu przez Sąd stwierdzić należy, iż postępowanie lustracyjne, nie jest postępowaniem karnym. Jest ono oddzielnym postępowaniem, w którym przepisy Kodeksu postępowania karnego znajdują jedynie **odpowiednie zastosowanie dodatkowo jedynie w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy lustracyjnej** (art. 19 ustawy). W postępowaniu lustracyjnym o wszczęciu postępowania decyduje sąd (w postępowaniu karnym - prokurator). Jednocześnie w postępowaniu lustracyjnym Sąd bada jedynie prawdziwość oświadczenia lustracyjnego. W przeciwieństwie do postępowania karnego nie podlega badaniu przez Sąd wina osoby lustrowanej, dotycząca takiego a nie innego sposobu wypełnienia oświadczenia lustracyjnego i subiektywnego nastawienia osoby lustrowanej do składanego przez nią oświadczenia.

Nie można zgodzić się również z poglądem, iż w postępowaniu lustracyjnym mamy do czynienia z naruszeniem zasady domniemania prawdziwości oświadczenia lustracyjnego (odpowiednika zasady domniemania niewinności w K.p.k.). Oczywiście domniemanie takie istnieje zarówno w trakcie postępowania, jak również w wyniku umorzenia postępowania w razie braku dowodów przemawiających za prawdziwością oświadczenia lustracyjnego. Umorzenie postępowania w takiej sytuacji nie pociąga dla osoby lustrowanej żadnych negatywnych następstw. Nie wiążą się z nim skutki określone np. w art. 30 ustawy lustracyjnej.

Jednocześnie w odniesieniu do przepisów K.p.k. w kwestii dotyczącej obowiązku wydania wyroku uniewinniającego, w sytuacji m.in. braku winy oskarżonego, stwierdzić należy, iż art. 22 ust. 2 ustawy lustracyjnej, zgodnie z postanowieniem art. 19 tej ustawy nie znajduje zastosowania w postępowaniu lustracyjnym. Sąd wydaje wyrok w dwóch przypadkach stwierdzenia prawdziwości oświadczenia lustracyjnego oraz w sytuacji kiedy dochodzi do przekonania, na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego, że oświadczenie lustracyjne jest niezgodne z prawdą. Kiedy brak jest dowodów przemawiających za prawdziwością oświadczenia, Sąd umarza postępowanie co jest konsekwencją wynikającą z uprawnienia tego organu do jego wszczęcia.

Sporządził: Dariusz Chrzanowski